

Ochrona łączności ekologicznej w Polsce

W listopadzie 2009 r. ukazała się niezwykle ważna publikacja, podejmująca tematykę korytarzy ekologicznych, ich funkcjonowania, wyznaczenia, wdrażania do planów zagospodarowania przestrzennego, a także ochrony prawnej. Nosi ona tytuł *Ochrona łączności ekologicznej w Polsce*, jej redaktorami są Włodzimierz Jędrzejewski i Dorota Ławreszuk, zaś wydawcą Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk.

Ta ponad 300-stronicowa książka to zbiór materiałów z międzynarodowej konferencji „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”, która odbyła się w Białowieży w dniach 20–22 listopada 2008 r. Zawiera 48 referatów, które zostały podzielone na 7 rozdziałów tematycznych. Autorami jest ponad 60 osób, które w różny sposób zajmują się tematyką korytarzy ekologicznych i reprezentują różne instytucje. Znajdziemy tam zarówno przedstawicieli świata nauk przyrodniczych czy reprezentantów organizacji pozarządowych, jak i przedstawicieli ministerstw, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, wojewódzkich biur planowania przestrzennego i innych.

Ta publikacja to kolejny głos w dyskusji o wciąż jeszcze mało popularnym temacie łączności ekologicznej. Redaktorzy we wstępie napisali: *To pierwsza w naszym kraju całościowa publikacja przedstawiająca szeroki zakres zagadnień związanych z wdrażaniem koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce*. Dodali również, że korytarze ekologiczne muszą zostać objęte odpowiednią ochroną prawną, zapewniającą nienaruszalność ich spójności i ciągłość środowisk położonych w ich obrębie. Podkreślili także konieczność wypracowania skutecznej strategii wdrożenia projektu korytarzy ekologicznych.

Niezwykle cenne w *Ochronie łączności ekologicznej w Polsce* jest zaprezentowanie przez zagranicznych autorów, sytuacji i problemów, jakie w zakresie fragmentacji i ochronie korytarzy ekologicznych dotyczą kilku krajów europejskich – opisane są doświadczenia Niemiec, Austrii, Czech i Chorwacji. Jak napisał Gabriel Schwaderer z Fundacji Euronatur w tekście *Znaczenie sieci ekologicznej dla dużych ssaków drapieżnych w Europie: W większości rejonów Europy Środkowej i Zachodniej duże ssaki drapieżne wyginęły około 150–200 lat temu. Dopiero od kilkudziesięciu lat – a zwłaszcza przez ostatnie kilka lat – duże ssaki drapieżne na nowo zasiedlają obszary niezamieszkałe przez nie od kilkuset lat*. Doświadczenia innych krajów są też ważne choćby dlatego, że wiele zjawisk – np. rozbudowa dróg czy fragmentacja ekosystemów – zaszły tam wcześniej niż u nas.

Estakada o kluczowym znaczeniu dla utrzymania łączności ekologicznej w skali krajowej – droga ekspresowa S-69 w okolicach Zwardonia. Fot. Rafał Kurek

Wśród wielu cennych informacji znaleźć można również specjalistyczną wiedzę dotyczącą dużych drapieżników. Jak piszą w tekście *Budowa autostrad a zachowanie ciągłości środowisk dużych ssaków na przykładzie Chorwacji* Josip Kusak, Ana Prohaska, Đuro Huber i Ivna Vukšić, *Aby zwiększyć częstotliwość korzystania z zielonych mostów przez duże drapieżniki, należy wyeliminować, lub przynajmniej ograniczyć, obecność ludzi na zielonych mostach*.

Cenną konkluzją, jaka nasuwa się po lekturze kilkudziesięciu tekstów, jest fakt pełnego zrozumienia potrzeby realizacji zmiany ogólnej koncepcji ochrony przyrody. Chodzi o odejście od postrzegania ochrony przyrody przez pryzmat ochrony konserwatorskiej (obszarowej i gatunkowej), na rzecz

szeroko pojętej ochrony bioróżnorodności i różnych form życia poprzez ochronę procesów zachodzących pomiędzy nimi – czemu służy właśnie zachowanie łączności ekologicznej.

Istotną kwestią w działaniach na rzecz ochrony łączności ekologicznej jest edukacja grup zawodowych związanych z projektowaniem dróg np. w formie warsztatów organizowanych przez PnrWI. Fot. Rafał Kurek

I choć, co często podkreślają autorzy artykułów, projektowanie i skuteczna ochrona korytarzy ekologicznych w skali kraju czy kontynentu jest niezwykle trudna, to jednocześnie stanowi problem bardzo istotny. Dzieje się tak dlatego, że wiele naturalnych procesów ekologicznych zachodzi w dużej skali przestrzennej oraz z tego względu, że konieczna jest rekolonizacja terenów, na których wiele zwierząt zostało wytępionych i dziś gatunki te posiadają ograniczony zasięg.

Praca zawiera szczegółowo opisane plany zagospodarowania przestrzennego oraz inne opracowania planistyczne kilku województw (pomorskiego, kujawsko-pomorskiego, wielkopolskiego, łódzkiego, lubelskiego, śląskiego), pokazuje również przykłady inwestycji drogowych, mających bezpośredni wpływ na lokalne populacje płazów (obwodnica Grodzca Śląskiego, autostrada A1 w Knurowie, trasa średnicowa w Rudzie Śląskiej). Jako przykład działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe przedstawiono kilkuletnie doświadczenia Pracowni na rzecz Wszystkich Istot z prowadzonych projektów dotyczących ochrony korytarzy ekologicznych fauny przy inwestycjach transportowych (dzięki nim w latach 2005–2008 zatwierdzono do realizacji dodatkowo 54 przejścia dla dużych i średnich zwierząt oraz ok. 250 przejść dla małych zwierząt, udzielono też ponad 110 konsultacji i porad kilkunastu biur projektowym).

Znajdziemy wreszcie w publikacji szczegółowo zaprezentowane zagadnienie budowy przejść dla zwierząt, traktowanych jako instrument ochrony łączności ekologicznej. Według danych z 2008 r., do tego roku powstało 337 obiektów, których podstawową lub drugorzędną funkcją było umożliwienie migracji zwierząt (były to głównie przepusty – 221, górne i dolne przejścia – tylko 39). Od tamtego czasu na powstających drogach krajowych zaplanowano realizację 776 obiektów (563 przepustów oraz 170 dolnych i górnych przejść). Obecnie te dane mogą być już nieco nieaktualne ze względu na dynamicznie prowadzone prace nad projektowaniem i budową nowych przejść dla zwierząt, których ilość będzie w najbliższych latach znacząco rosła. Niemniej jednak liczby powyższe obrazują skalę zjawiska i wskazują pewien kierunek zmian zachodzących na polskich drogach, które – miejmy nadzieję – zapewnią skuteczną ochronę łączności ekologicznej. Najwięcej obiektów znajduje się obecnie w województwach pomorskim, lubuskim, zachodnio-pomorskim, najmniej zaś w opolskim i podkarpackim.

Publikacja porządkuje wiele spraw dotyczących prac nad tworzeniem strategii wdrażania koncepcji ochrony łączności ekologicznej w Polsce. Nie wyczerpuje jednak tematu. Zachowanie i ochrona łączności ekologicznej będzie bowiem wymagać dalszej pracy przyrodników oraz praktyków zajmujących się rozwojem regionalnym i planowaniem przestrzennym, realizacją inwestycji infrastrukturalnych, a także prawodawstwem z zakresu ochrony przyrody i środowiska.

Dziś wciąż podejmowane są decyzje co do przebiegu poszczególnych dróg i autostrad, zapadają również decyzje o lokalizacji i ilości obiektów służących zachowaniu możliwości przemieszczania się zwierząt. Dlatego publikacja Zakładu Badania Ssaków jest niezwykle potrzebna, by te prace prowadzono mądrze i z korzyścią dla środowiska naturalnego.

Grzegorz Bożek

Ochrona łączności ekologicznej w Polsce, Materiały konferencji międzynarodowej „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce”, Białowieża, 20–22 XI 2008 r., Włodzimierz Jędrzejewski (red.), Dorota Ławreszuk, Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża 2009.

Publikacja jest [dostępna w całości w Internecie](#).

Zakład Badania Ssaków PAN, ul. Waszkiewicza 1c, 17-230 Białowieża, zbs.bialowieza.pl